

25 Şubat 2019

Devlerin Hesaplaşması ve Avrupa'nın Pozisyonu: "Ticaret Savaşları"

İnceleme



BOĞAZIÇI ASYA ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

2019©All Rights Reserved. No part of this piece may be reproduced, copied or transmitted in any form or by any means, electronic or printed, without the permission of BAAM. The views expressed in this piece are the author's own and do not necessarily reflect our stance or policy.

2019©Tüm Hakları Saklıdır. BAAM'ın izni alınmadan kısmen veya tamamen elektronik veya basılı olarak çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve BAAM'ın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Websitesi: bogaziciasya.com

E-Mail: info@bogaziciasya.com

Twitter: [@bogaziciasya](https://twitter.com/bogaziciasya)

***Devlerin Hesaplaşması ve Avrupa'nın
Pozisyonu: "Ticaret Savaşları"***

Mustafa Aydoğan

BAAM

Büyük Güç Rekabeti Programı

Ankara

2019

Giriş

Soğuk Savaş sonrasında tek süper güç olarak uluslararası siyasette tartışmasız dominant bir pozisyon elde eden Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin olağanüstü ekonomik başarısı ile ön plana çıkan yükselişinin önüne geçmeyi önemli bir öncelik olarak belirlemiştir. ABD Başkanı Donald J. Trump'ın 18 Aralık 2017 tarihinde açıkladığı yeni güvenlik stratejisinde, Çin ve Rusya'yı ABD'nin güvenliğine karşı doğrudan birer tehdit olarak açıklaması aslında kendi başkanlığı döneminde Amerikan dış politikasında nasıl bir yol takip edeceğini açıkça beyan eder nitelikteydi.

Küresel rekabet bağlamında, şirketlerinin marka değerlerinin Amerikan şirketleri ile yarışacak düzeye kavuşması ve buna bağlı olarak ciddi bir ekonomik büyüme ivmesi yakalayan Çin'i Napolon'un ünlü sözüne atıfla doğudaki dev olarak tanımlamak mümkündür. Her ne kadar ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Rusya ile birlikte ele alınmış olsa da Çin 'in Rusya'dan çok daha farklı bir perspektifle alınması elzemdir. Küresel ekonomik dengenin Asya ülkelerinin lehine doğru kayması ve birçok uzmana göre Çin ekonomisinin önümüzdeki senelerde ABD ekonomisini geride bırakıp dünyanın en büyük ekonomisi haline geleceği öngörüsü, ABD'yi Çin'e karşı geçmişte hiç olmadığı kadar kararlı ve sert bir politika izlemeye itmiş durumdadır. Bu yaklaşım kendisini en yoğun biçimde küresel ekonomik rekabette göstermektedir. Bu çalışmada "Ticaret Savaşları" olarak tanımlanan bu olgunun aslında ne anlama geldiği ve parametreleri ele alınacaktır.

Ticaret Savaşları'nın Teknik Boyutu

Ticaret Savaşı terimi, bir ülkenin başka bir ülkeden ithal ettiği ürünlere sınırlamalar getirmesi ve ek vergi koyması sonucu karşı ülkenin de aynı yönde reaksiyon göstermesi sonucu ortaya çıkan ekonomik sürtüşme durumu olarak tanımlanabilir. Nisan 2017'de Trump, çelik ve alüminyum ithalatının ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit edip etmediğine dair bir inceleme başlatmıştır. ABD Ticaret Bakanlığı tarafından Şubat 2018'de yayınlanan rapora göre; çelik ve alüminyum ithalatının 1962 Ticaret Kanunu'nun 232. bölümüne istinaden tehdit unsuru oluşturduğu açıklanmıştır. ABD Mart 2018'de sadece Çin'den değil AB, Kanada, Meksika ve Güney Kore'den ithal edilen çeliğe %25 ve alüminyuma %10 olmak üzere yaklaşık 50 milyar dolarlık ek vergi getireceğini açıklamıştır. Böyle bir kararın alınmasının sebebinin Amerikan

çelik ve alüminyum sanayisinin kalkınmasının amaçlanması olarak gösterilmiştir. Trump'ın Ticaret Savaşları konusunda katı ve uzlaşmacılıktan uzak bir tutum izlemesi halk nezdinde her ne kadar destek görüyor gibi görünse de Amerikan iç siyasetinde onun bu tutumuna karşı olanlar da mevcuttur. Cumhuriyetçi Parti'in içinde dahi onun bu tutumuna karşı yönde sesler yükseldiğini gözlemlemek mümkündür. Parti'nin önde gelenlerinden Mitch McConnell, Trump'ın bu tutumunun "Amerikan ticaret politikasını ihlal ettiğini ve bu durumu devam ettirmesinin hiçbir yasal gerekçesinin bulunmadığını" ifade etmiştir.

Trump yönetiminin "izolasyonist" bir anlayışa sahip olması ve iç politikada yerli üreticiyi destekleme hedefinin bir göstergesi olarak görülen bu karar, Çin'in de reaksiyon göstermesi ile birlikte ithal ürünlere ek vergi getirme noktasında alınan ilk ve son karar olmamıştır. Aynı zamanda ABD'nin Çin ile yaptığı ticarete 350 milyar \$'ı aşkın bir ticaret açığının bulunması, Amerikan iç politikasında Ticaret Savaşlarının sürdürülmesi konusunda desteğin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Trump yönetiminin ithal ürünlere ek gümrük vergisi getirilmesi kararını açıklanmasından sonra Çin, toplam değeri 50 milyar \$ olan ve %25'lik bir orana tekabül eden içinde soyanın da bulunduğu 106 Amerikan menşeli ürüne ek vergi getirildiğini açıklamıştır. Fakat, ticaret savaşları zirve noktasına 24 Eylül tarihinde Amerikan yönetiminin 200 milyar \$'lık devasa bir ek verginin daha yürürlüğe konduğunu açıklaması ile ulaşmıştır. Bu son hamleye karşı Çin, toplam değeri 60 milyar \$'lık ek vergi getirerek misilleme yapmıştır.

Böylesine büyük ölçekteki yaptırımlardan iki ülkenin de zarar görmemesini beklemek elbetteki gerçekçi bir durum değildir. Öyle ki ekonomik büyümesi yüksek ölçekte ihracata dayalı olan Çin ekonomisi, ABD ile yaşanan sürtüşmeden dolayı 2018 yılında yalnızca %6,6 büyüebilmiştir. Bu Çin açısından son 22 yılın en düşük büyüme oranıdır. Yine de şunun önemle belirtilmesi gerekir ki ticaret savaşlarının patlak vermesine ve sektörler üzerinde güçlü bir etki oluşturmasına rağmen Çin'in ABD'ye yaptığı ihracat 2018 yılında bir önceki yıla göre %11,3 artmıştır. Bunun yanında ABD'den yapılan ithalat ise sadece binde 7'lik bir artış göstermiştir.

Tüm bu gelişmeler üzerine, ABD Başkanı Donald Trump ile Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in, 2018 Kasım ayı sonunda G-20 toplantısı sırasında bir araya gelmişler ve Ticaret Savaşlarının sonlandırılması için uzlaşmaya varılması amacıyla kapsamlı bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Görüşme neticesinde ticaret savaşları kapsamında bir ateşkes ilan

edilmiştir. Ateşkes anlaşması kapsamında iki ülkenin temsilcileri ilk görüşmelerini 7 Ocak 2019 tarihinde gerçekleştirmişlerdir. Heyetler arası bir diğer görüşme ise Şubat ayının başında Pekin'de gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere dair Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, fiiliyatta netice alınacağına dair optimist olduklarını belirtmiş, iki devasa ekonominin bu durumla daha fazla mücadele etmesinin bir gerekliliğinin bulunmadığını açıklamıştır. Yinede, pozitif yorumlara rağmen bu görüşmelerden de bir sonuç alınamamıştır. Bir sonuca ulaşılamamış olduğu fakat mesele üzerinde önemli gelişmelerin katedildiği belirtilmiştir. Bu görüşmeleri 1 hafta sonra 19 Şubat 2019 tarihinde ABD'nin başkenti Washington'da gerçekleştirilen görüşmeler izlemiştir. Görüşmeler sırasında Amerikan heyeti Çin'i, Amerikan firmaları üzerinde teknoloji transferi konusunda baskı oluşturmakla suçlamıştır. Çin, bütün suçlamaların yersiz olduğunu yineledi. ABD Başkanı Trump son görüşmelerden umutlu olduğunu ancak 1 Mart tarihine kadar anlaşmanın sağlanamaması durumunda toplam değeri 200 milyar \$ olan Çin'den ithal edilen ürünlerin ek gümrük vergisini yüzde 10'dan yüzde 25'e yükselteceğini açıkladı. 1 Mart tarihi gittikçe yaklaşırken görüşmelerden çıkacak sonuç büyük önem arz etmektedir.

Ticaret Savaşları'nın AB İç Dinamiklerine Yansımaları

Başta da bahsedildiği üzere dünya ekonomisinin başını çeken ABD ile Çin arasında yaşanacak bir ekonomik gerilim, küresel ekonomiyi de kaçınılmaz bir şekilde etkilemektedir. ABD, halihazırda Avrupa Birliği'nin en büyük ticaret ortağı konumundadır. Çin ise ABD'nin ardından ikinci sıradadır. Başını Almanya'nın çektiği AB ülkeleri ile ABD, geçtiğimiz üç senede birbirlerinin önde gelen firmalarına ve bankalarına ceza kesme yarışına girişmişlerdir. ABD, Almanya'nın önde gelen otomotiv firması Volkswagen'e egzoz emisyon kriterlerine uymadığı gerekçesi ile 2,8 milyar \$ ceza kesmiş, bu gelişmeyi takiben Almanya ise yasalara aykırı bir şekilde vergi indirimini yaptığı gerekçesi ile Amerikan devi Apple'a yaklaşık 13 milyar €'luk bir karşı ceza kesmiştir. Ticaret Savaşları konusu eko-politik çerçevesinde ele alındığında elbette Avrupa'nın politik pozisyonunun da kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Konu Ticaret Savaşları'nın Avrupa'ya etkisi olunca, konunun önde gelen uzmanlarından EuroPolitika Dergisi Editörü Yusuf Ertuğral'ın konu hakkındaki görüşlerini almanın faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, Sn. Ertuğral, Avrupa'nın bu sürtüşme karşısındaki mevcut stratejik ve siyasi pozisyonunu, ABD ve Çin gibi iki büyük gücün arasındaki fiili sürtüşmenin küresel ölçekte ileride ne gibi yansımalarının olabileceğini, ticaret savaşlarının geçtiğimiz senelerde AB ile ABD arasındaki patlak veren karşılıklı ceza kesme yarışı ile ne gibi benzerlikleri olduğu üzerine görüşlerini bizimle paylaşmıştır. Aşağıda Sn. Yusuf Ertuğral'ın görüşlerini bulabilirsiniz.

“ABD – Çin ticaret savaşı bir sene önce Trump'ın çelik ve alüminyum ithalatında gümrük vergisi uygulanmaya başlanacağını açıklaması ile gündeme gelmişti. ABD ve Çin'in ekonomik alanda karşılıklı bağımlılığın her iki tarafın temkinli davranmasına yol açtığı ve bu durumun ileride de devam edeceği öngörülmektedir. En önemlisi, ticaret savaşlarındaki çatışmayı Avrupa'da yaşanan üç önemli politik ve ekonomik gelişmenin frenleyeceğine inanmaktayım. Birinci olarak, Brexit'teki belirsizlik, ikinci olarak; Euro Bölgesi'nin yeniden kriz emarelerinin gözükmeye başlaması ve resesyon uyarılarının yapılmaya başlanması, son olarak ise söz konusu ABD – Çin ticaret savaşının üçüncü ve dillendirilmeyen aktörü olarak İngiltere'nin yeniden ekonomik alanda ataklarını Asya – Pasifik'te hissettirmesidir.”

“May hükümeti Brexit'in tam ayrılma tarihini 29 Mart 2019 olarak açıklamış olsa da her geçen gün belirsizlik artırmaktadır. Brexit'in gerçekleşmesinden sonraki süreçte ekonomik alanda en çok etkilenecek ülke Almanya olacaktır. Bu doğrultuda, Alman medyasına bakıldığında İngiltere'nin ayrılmasının AB kasasına halihazırda en büyük katkı sağlayan Alman ekonomisine ek bir yük yükleyeceği öngörüsü oldukça popülerdir. İngiltere'nin ayrılmasıyla AB bütçesinde yaklaşık 10 milyar küsur Euroluk bir açık ortaya çıkacaktır. Bu miktarın ise 3,5 milyar Euro'ya yakın bir meblasını Almanya'nın üstleneceği konuşulmaktadır. Yine 2018 mart aylarında Almanya'nın dış ticaret fazlasının aşağılara inmeye başlanması ve sonbaharda da yedi yıl sonra %2 gibi bir oranda enflasyondaki artış ister istemez Almanya'daki oluşacak durağanlığın Avrupa'ya sirayet etmesi mümkündür.”

“Alman ekonomistlerin öngördükleri bu ekonomik türbülansa yakalanmamak adına yeni yatırım ve ihracat bölgeleri arayışına girdikleri görülmektedir. Bu yatırımların ise Alman özel sektörünün Afrika ülkelerine yönlendirdiği gözlenmektedir. Örnek olarak Volkswagen'in Ruanda'da montaj tesisi açmasını verilebilir. Bu durum asıl konudan bağımsız gibi

görünebilir ama Afrika'daki yabancı sermaye yatırımlarının aslan payını kimin aldığına baktığımızda ABD'den bir kat fazla doğrudan yatırım yapan Çin'i görmekteyiz. İşin özü, ticaret savaşlarında sadece ABD – Çin 'den bahsedemeyiz ve Almanya faktörünü de görmemiz gerekmektedir. Peki ABD – Çin arasındaki ticaret savaşlarına Almanya'da dahil olur mu? Hayır. Zira Almanya Çin'i rakip olarak görmek yerine Çin'in Afrika'daki şirketleri ile ortak yatırım yapmak istemektedir. Çin'in, ticaret savaşlarında Almanya'yı karşısına alarak cephesini genişletmek istemesi pek olası bir durum değildir. Zira Avrupa'nın ekonomik lokomotifini Almanya ile gireceği savaşta korkulan resesyona tetikleyecektir. Bu durumda Çin'in önemli pazarı olan Avrupa'yı etkilemesi kendi pazarını daralma yönünde etkilemesi demektir.”

“Brexit konusuna döndüğümüzde, İngiltere'nin AB'den ayrılması ile oluşacak ticari boşluğunu yeni partner arayışında Çin'le yakınlaşmasını görmekteyiz. Zira bir sene önce Başbakan May'ın ilk Çin ziyaretinin ardından İngiltere – Çin ilişkisinin altın çağını yaşadığını söyleyebiliriz. Hatta bu ilişki birçok eleştiriye de beraberinde getirdi. Çin mallarının İngiliz piyasasını işgal etmesi ve Çin'in küresel manada liderliğinin önünü açacağı yorumları yapıldı. Tabii ki bu ilişkiden en çok rahatsızlık duyanda ABD daha doğrusu Başkan Trump oldu.”

“Çin, burada bir zamanlar Amerika'nın uyguladığı tırnak için de Trump öncesi Soft Power ve Obama dönemi Smart Power gücünü en efektif şekilde uyguladığı örneğininde belirtilen Avrupalı devletler olan İngiltere ve Almanya ile “rakip” odaklı değil, iş birliği odaklı oldukları görülmektedir. Bu da tabii ki ABD'nin gücünü kısıtlayıcı bir durum ve yalnızlaştırmakta. Klasik olarak Amerika'nın AB 'deki Truva atı olarak görüldüğü İngiltere bu ezberi Brexit ile bozarak yönünü Asya – Pasifiğe çevirmesi ile birlikte Amerika'nın eğer bu ticaret savaşında inatlaşması durumunda yalnızlaşacağını göstermektedir. Belirtildiği üzere İngiltere ABD – Çin ticaret savaşında aslında görülmeyen başat aktör olarak kendini hissettirmektedir. Bu durumun etkilerinin ilerleyen zamanlarda daha da kamuoyuna yansıtacağı aşikardır.” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.”

“Öte yandan, Çin'in bazı devletler ile yakın işbirliği kurma girişimi bu devletlerin iç politikalarında çalkantının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle ABD ile yakın ilişkilere sahip bazı Avrupa devletlerinde bu durum daha keskin olarak gözlemlenebilmektedir. Yusuf Ertuğral'ın bu konudaki görüşleri de ilgi çekicidir. Yusuf Ertuğral, “Ticaret savaşlarının bazı devletlerin iç dinamiklerini şekillendirici etkisi olduğu

görülmektedir. Buna örnek olarak Fransa'yı verebiliriz. Zira May'in geçen yıl Çin'i ziyareti ardından Çin Başbakanının İngiltere'yi ziyaret trafiğinin artması ile birlikte Macron Çin'in yatırımlarından kâr almak adına atağa geçerek Çin'e ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret sonrası ciddi anlaşmalar yapılarak hatta bazı kalemlerde Çin'e uygulanan ambargolar kaldırıldı. Fakat basında Macron'a karşı aleyhte haberler yapılarak Batıyı Çin'e teslim etmekle suçlandı."

"Öte yandan, AB'nin ticaret savaşlarındaki muhtemel pozisyonu birliğin ekonomik yönden başat aktörleri olan Almanya ile Fransa'nın takınacağı tavra göre şekillenecektir. Bu durumda AB'nin bu savaşta doğal pozisyonunun İngiltere de dahil olmak üzere Çin yatırımlarına ihtiyaç doğrultusunda pozisyon aldığı görünmektedir. Buna göre AB'nin direkt olarak bu savaşta bir taraf belirleyip Çin'ekarşı tavır alması ihtimal dahilinde görünmemektedir. Aksi takdirde, beklenen resesyon ve durgunluk çok daha erkene çekilmiş olacaktır. Almanya'nın otomotiv devi Volkswagen'in Afrika'daki yatırımından söz etmiştik. Amerikan yönetiminin yakın zamanda içinde Volkswagenin de olduğu Alman şirketlerine 15 milyar dolarlık ceza kesmesi bu şekilde okunabilir. Fakat şu gerçekliği ABD'nin göz ardı etmemesi gerekirken ticaret savaşı adına yaptığı misillemelerin bumerang etkisi yaratıp kendi çıkarlarına zarara uğratması riski her zaman ihtimaller dahilindedir. Ayrıca, ABD'nin geçtiğimiz yıl son kırk yılın en güçlü ekonomik verilerini sağladığı gözlemlenmektedir. Trump'ın vergilerde yaptığı ciddi indirimler, tek taraflı serbestlik yerine karşılıklı serbest ticaret istenmesi, yatırımları Amerika içerisinde tutmak çabaları ve en önemlisi işsizlik oranının %3,5 – 3,8 gibi düşük oranda olması bir ekonomik başarı olarak göze çarpmaktadır."

"Fakat her şeye rağmen karşılıklı bağımlılığın vermiş olduğu zorunluluk, tarafları siyasi ve ekonomik alanda pragmatik davranmaya zorlamaktadır."

Globalleşmenin etkisini hissettirmedeği tek bir bölgesi bulunmayan dünyamızda devletler arası ilişkiler, hiçbir çağda görülmemiş bir ölçekte ekonomik ilişkilere göre şekillenmeye devam etmektedir. Küresel ölçekte nüfuza sahip iki büyük devletin arasında cereyan eden ve yüz milyarlarca dolarlık bir büyüklükle ifade edilmekte olan Ticaret Savaşları, önümüzdeki süreçte de şüphesiz önemini korumaya devam edecektir.

Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM) Hakkında

Nisan 2018'te Ankara'da kurulan Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM), Boğaziçi Sosyal Araştırmalar Derneği (BOSAR) bünyesinde faaliyet gösteren bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Ankara ve İstanbul'un yanı sıra farklı ülkelerden uzaktan katkı sağlayan toplamda 20 araştırmacısı bulunmaktadır. BAAM bünyesinde başta Uzak Doğu olmak üzere Asya bölgesi üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Başlıca çalışma alanları arasında Asya Siyaseti, Kuşak ve Yol Girişimi, Büyük Güç Rekabeti, Çin Dış Politikası, Asya Pasifik'in Ekonomi Politikiği ve Türkiye-Asya ilişkileri yer almaktadır.

BAAM araştırmacıları tarafından hazırlanan rapor, brifing, yorum, çeviri ve özel haberler bogaziciasya.com sitesinden yayımlanmakta, haftalık Asya Gözlemevi bülteni ise internet üzerinden ilgili kişi ve kuruluşlarla paylaşılmaktadır.

Ekipte yer alan araştırmacıların okuma ve yazma olanağı sağlayacak düzeyde bildiği diller arasında İngilizce ve Çince'nin yanı sıra Fransızca, İtalyanca, Japonca ve Amharca bulunmaktadır. Bu şekilde, araştırmalarda yerel kaynakların kullanım imkanına kavuşulmakta ve geniş bir perspektif sağlanmaktadır. Çok-dilli ve heterojen yapı, ekip içi fikir teatileri yoluyla zengin bakış açılarını beraberinde getirmektedir.

Bogaziciasya.com resmi websitesinin yanı sıra araştırmacıların çalışmaları Türkiye'de SETAV, Bosphorus Migration Studies, TheNewTurkey e-Dergisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi ve Teori Dergisi'nde, İtalya'da ise Istituto Affari Internazionali adlı düşünce kuruluşunda yayımlanmaktadır.

Mustafa Aydoğan

Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. BAAM'da Kurumsal İletişim Sorumlusu ve Büyük Güç Rekabeti Programı Araştırmacısı olarak görev yapmaktadır.